

УДК 657.6

Акімова Н. С.

к.е.н..професор,

професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державний біотехнологічний університет

Янчева Л. М.

к.е.н..професор,

професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державний біотехнологічний університет

МЕТОДИ РЕАГУВАННЯ НА РИЗИК І ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ

Анотація. Розроблено критерії вибору методів реагування на ризик на основі проведеної оцінки рівня ризику та запропоновано практичний підхід до оцінки ефективності управління ризиками під час проведення внутрішнього аудиту. Це дозволяє загалом оцінити ефективність реалізації розробленої концепції ризик-орієнтованого внутрішнього аудиту.

Ключові слова: ризик, управління ризиками, ризик-орієнтований внутрішній аудит, ефективність внутрішнього аудиту.

Для прийняття зважених та вірних рішень в умовах невизначеності дуже важливо розробити на підприємствах політику з управління ризиками. Головна мета управління ризиками полягає у сталому зростанні підприємства, зменшенні витрат, вигідному вкладенні капіталу та отриманні найбільшого прибутку [1, с. 242].

Відповідно до концепції ризик-орієнтованого внутрішнього аудиту вибір методів реагування на ризик здійснюється на основі результатів проведення якісної та кількісної оцінки ризиків. Проведення якісної та кількісної оцінки ризиків внутрішнього аудиту є дуже складним, але вирішуваним завданням. Визначення методу реагування на ризик пропонується здійснювати за допомогою використання розробленої матриці вибору методів управління ризиками, яка включає різні комбінації значень суттєвості та ймовірності ризиків, на основі чого і пропонується здійснювати вибір того чи іншого методу управління (табл. 1).

Визначення складу контрольних заходів проводиться після проведення вибору методу (комбінації методів) управління ризиками та визначення об'єкта впливу на ризик (джерело ризику або ризикова подія). З урахуванням певного типу та природи виникнення ризику розробляються конкретні заходи (фінансові, маркетингові, юридичні тощо) щодо мінімізації (усунення) чи оптимізації ризику.

Для розробки контрольних заходів використовуються такі дані, отримані під час виконання робіт:

- перелік ризиків;
- джерела виникнення ризиків;
- дані щодо ранжирування найбільш значущих ризиків;

- кількісні значення суттєвості ризику;
- кількісні значення ймовірності настання ризикових подій.

Таблиця 1

Матриця вибору методу реагування на ризик (приклад)

Методи управління ризиками	Ступінь суттєвості ризику	Ймовірність настання ризику
Зниження ризику	максимальна	висока або близька до 100%
Зниження можливої шкоди	значна	низька або близька до нуля
Зниження ймовірності виникнення ризику	незначна	висока або близька до 100%
Диференціація ризику	середня або значна	середня або висока
Прийняття ризику		
Прийняття ризику без фінансування	незначна	близька до нуля
Самострахування ризику, в т.ч.:	мінімальна	низька
- покриття збитку з грошових оборотних коштів	незначна або	середня
- покриття збитку із резервів	середня	низька
Залучення зовнішніх джерел	значна	низька
Передача ризику		
Отримання фінансових гарантій	значна	середня або висока
Аутсорсинг ризику	середня або значна	висока
Страхування ризику	середня	висока або близька до 100%
	значна	середня

Важливим завданням є розробка методології оцінки ефективності внутрішнього аудиту, зокрема оцінки ефективності управління ризиками внутрішнього аудиту. Керівництво підприємства має затвердити перелік контрольних заходів щодо управління ризиками внутрішнього аудиту та план їх реалізації.

Загальна оцінка ефективності застосування (впровадження) програми управління ризиками загалом виконується виходячи із сумарних значень кількісних характеристик ризикових наслідків до та після виконання контрольних заходів.

Показники вихідних значень (значень до) розраховуються після діагностики бізнес-процесів та проведення кількісної оцінки ризиків. Показники підсумкових значень (значень після) визначаються в ході прогнозного аналізу та оцінки можливого ефекту від застосування контрольних заходів (прогнозна величина), які виконуються із залученням експертів компанії або на підставі фактичних даних про величину отриманої сумарної шкоди (фактична величина).

Загалом визначення показника ефективності програми управління ризиками (окремого ризику або групи ризиків) можна провести з використанням формули:

$$EP = (BZ_1 - BZ_2) - B \quad (1)$$

де EP – кількісний (вартісний) показник ефективності програми управління ризиками (у грошових одиницях);

BZ_1 – розрахований можливий збиток (початкове значення) до застосування контрольних заходів (у грошових одиницях);

BZ_2 – прогнозна чи фактична величина збитків (підсумкове значення) після впровадження контрольних заходів (у грошових одиницях);

B – вартість витрат на розробку та впровадження контрольних заходів щодо управління ризиками (у грошових одиницях).

Як правило, якщо показник EP більший за нуль, то застосовані контрольні заходи для зниження ризику (групи ризиків) виправдані.

Якщо ж EP виявляється негативним, це фактично означає, що заходи щодо зниження ризику (групи ризиків), хоч і дозволяють знизити можливий збиток, але не можуть бути виправдані через порівняно високі витрати на їх реалізацію.

Цю формулу внутрішній аудит може застосовувати з метою оцінки ефективності своєї роботи з конкретним об'єктом, проводячи таку оцінку з урахуванням управління своїми ризиками. В якості показника BZ_1 , в даному випадку виступатиме сума збитків для компанії, виявлена при первинній перевірці об'єкта, в якості показника BZ_2 прийматиметься сума шкоди, встановлена при повторних перевірках (за умови, якщо збиток (BZ_1) відшкодований винними особами), а в якості показника C будуть прийматися витрати, пов'язані з перевіркою внутрішнім аудитом об'єкта (заробітна плата внутрішніх аудиторів, проведення перевірки, підготовки звіту, проведення контролю за усуненням порушень, витрати на відрядження тощо), а також витрати на управління своїми ризиками під час роботи з цим об'єктом (заробітна плата співробітників компанії, які займаються розробкою та впровадженням конкретних контрольних заходів). Позитивне значення показника EP має свідчити про ефективну роботу внутрішнього аудитора, зокрема попереджувального характеру.

Висновки. Позитивний ефект (позитивна динаміка показників) при реалізації комплексної програми управління ризиками судитиме про ефективність управління ризиками внутрішнього аудиту та підвищення ефективності внутрішнього аудиту.

Список використаних джерел:

1. Топоркова О. В., Акімова Н. С., Наумова Т. А. Стратегічні аспекти управління ризиками для забезпечення економічної безпеки підприємства. Бізнес Інформ. 2019. №8. С. 237–243.